

Regionálna spolupráca - súčasť stredoeurópskej regionálnej politiky krajín Visegrádskej štvorky.

Milan Čáky

Význam regionálnej spolupráce v procese európskej integrácie.

Koncom 70-tych rokov uplynulého storočia politici a ekonómovia západoeurópskych krajín vo svojej politickej praxi sa prestali riadiť veriť tézou, že spoločný trh automaticky vyrieši a vyrovná ekonomické rozdiely medzi jednotlivými regiónmi krajín Európskeho spoločenstva, v ktorých sa najviac prejavoval hospodársky úpadok a všeobecná zaostalosť. Na základe ekonomických analýz sa stále jasnejšie ukazovalo, že cesta ďalšieho ekonomického rozvoja týchto krajín vedie predovšetkým cestou reštrukturalizácie a rozvoja európskych regiónov. Takto krajiny Európskeho hospodárskeho spoločenstva novým spôsobom formulovali svoju **regionálnu politiku**, súčasťou ktorej sa stali aj početné podporné rozvojové programy **Európskeho fondu regionálneho rozvoja**.

V krajinách, ktoré po podpísaní Maastrichtskej zmluvy ešte neboli členmi Európskej únie, regionálna spolupráca bola motivovaná záujmom pripojiť sa k európskym integračným zoskupeniam, pričom najvýznamnejším regionálnym zoskupením v strednej Európe stala sa **Visegrádska štvorka** / V 4 / a neskôr i ďalšie zoskupenie, nazvané **Regionálne partnerstvo**. Krajiny, tvoriace Regionálne partnerstvo, združovali 5 kandidátskych krajín na vstup do Európskej únie / Slovensko, Česko, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko / a Rakúsko, ktoré vtedy už bolo členskou krajinou EÚ. Vstupom kandidátskych krajín do Európskej únie začiatkom mája 2004 regionálna spolupráca medzi nimi nadobudla nové formy i rozsah. Všetkých šesť krajín Regionálneho partnerstva i napriek úspešnému integračnému procesu považovali za užitočné i naďalej rozvíjať vzájomnú regionálnu spoluprácu, v súlade s pôvodnými myšlienkami, obsiahnutými v rakúskom návrhu.

Je všeobecne prijatý názor, že regionálna politika je jedným zo základných princípov politiky Európskej únie. Jej cieľom je znížiť rozdiely medzi nerovnomerne sa rozvíjajúcimi regiónmi Európy a prispieť tým k ich začleneniu do jednotného celoeurópskeho trhu. V roku 1981 zástupcovia jednotlivých európskych regiónov Únie na podporu regionálnej politiky založili **Zhromaždenie európskych regiónov**. Európska vtedy komisia podporila jeho vznik. Na medzivládnej konferencii v roku 1991 bol vytvorený **Výbor regiónov**, ako poradný orgán Európskych spoločenstiev, ktorého cieľom bolo podporiť hospodársky a sociálny rozvoj. Vo Výbore regiónov, po prijatí nových členských štátov, je v súčasnosti 350 členov, ktorí sú volení na regionálnej či miestnej úrovni. Pôsobia v stálych komisiách, medzi ktoré patria napríklad komisia pre regionálnu politiku, štrukturálne fondy, hospodársku a sociálnu spoluprácu regiónov, pre dopravu, rozvoj vidieka, územné plánovanie, životné prostredie, verejné zdravotníctvo, ochranu spotrebiteľa, malé a stredné podnikanie, vzdelávanie, kultúru, prácu s mládežou a pod.

Cieľom regionálnej politiky Európskej únie je rozvoj zaostalých regiónov, t. j. takých, ktorých hrubý domáci produkt na obyvateľa za ostatné 3 roky nedosahuje 75 % priemeru Európskej únie. Zameriava sa na vybudovanie modernej infraštruktúry, rozvoj zamestnanosti, odstránenie chudoby a zaostalosti. Cez prostriedky štrukturálnych a kohéznych fondov podporuje tvorbu nových pracovných miest, modernizáciu vzdelávacích systémov, v zmysle zásady subsidiarity.

Po vstupe nových členských krajín začiatkom mája v roku 2004 sa podpora štrukturálnych a kohéznych fondov vzťahuje i na Slovenskú republiku, kde predvstupové

fondy boli nahradené inými programami Únie. Predvstupový program PHARE po vstupe do Únie bol nahradený **Európskym regionálnym rozvojovým fondom** a **Európskym sociálnym fondom**, pričom zvláštnu pozornosť Únia venuje cezhraničnej spolupráci v regiónoch, ktoré sú zaostalejšie než regióny vo vnútrozemí, pretože hraničné oblasti tvoria 40 % územia, na ktorom žije 25 % obyvateľov Únie. Regionálna politika Európskej únie tak tvorí významný faktor vyrovnávania zaostalých regiónov v snahe plne ich začleniť do jednotného európskeho trhu.

V stredoeurópskom geografickom priestore regionálne partnerstvo a regionálna politika sa uskutočňujú prostredníctvom dvoch regionálnych zoskupení: **Visegrádska štvorka** a **Regionálne partnerstvo**.

Regionálne partnerstvo - východisko stredoeurópskej dimenzie regionálnej politiky.

Vzniklo z iniciatívy Rakúska v júli roku 2001. Jeho impulzom bol prejav ministerky zahraničných vecí Rakúska Benity Ferrer-Waldner, ktorá dňa 12. februára 2001 vo Viedni vyzvala predstaviteľov stredoeurópskych krajín k spoločnému postupu v otázkach stredoeurópskej regionálnej politiky i v politických postojoch v rámci budúceho členstva v Únii. Následne sa vo Viedni zišli ministri zahraničných vecí štátov, ktoré geograficky patria do stredoeurópskeho regiónu. Päť jeho členov - Slovensko, Maďarsko, Česko, Poľsko, Slovinsko boli vtedy v procese prístupových rokovaní o vstupe do Európskej únie. Len Rakúsko bolo jej členom. Začal sa črtiť projekt vzniku pôvodne nazvaného **Strategické partnerstvo**, novej spolupráce krajín strednej Európy, úzko spätých svojou kultúrou i historickými tradíciami. Pretože všetkých päť štátov bolo pred prijatím do Európskej únie, založenie Strategického partnerstva, premenovaného na 1. Regionálnej konferencii dňa 6. júla 2001 na **Regionálne partnerstvo**, malo slúžiť k prehĺbovaniu vzájomnej spolupráce a politického partnerstva. Už následné stretnutia predstaviteľov jednotlivých rezortov z týchto krajín ukázali, že Regionálne partnerstvo si vytvorilo spoločný priestor svojho pôsobenia. Spolupráca medzi štátmi stredoeurópskeho geografického priestoru, členmi Regionálneho partnerstva, sa mala uskutočňovať nielen do ich prijatia za členov Európskej únie, ale i po ich vstupe do európskych štruktúr. V prvej fáze malo ísť o zintenzívnenie susedskej politiky s cieľom vybudovať si medzi sebou vzájomnú dôveru. V druhej etape sa mali určiť vzájomné záujmy, ktoré by po vstupe do Únie mali tvoriť vzájomný základ spolupráce a spoločného postupu najmä v rozhodovacom procese v Európskej rade.

Rakúska iniciatíva Benity Ferrer-Waldner bola v stredoeurópskom priestore prijatá kladne, hoci tu už aktívne pôsobilo zoskupenie štyroch štátov Visegrádskej štvorky. Nevychádzala z nostalgie spomienok na c. k. monarchiu, ale zo skúseností z vývoja v Európskej únii, predovšetkým z toho, že budúci dynamický vývoj v stredoeurópskom priestore bude vyžadovať od budúcich členských krajín Európskej únie potrebu prispôbiť sa podmienkam politického života a systému rozhodovania v orgánoch EÚ a zosúladiť tak postup územne menších členských štátov Únie, najmä zo strednej Európy.

Už 6. júla roku 2001 sa uskutočnilo prvé stretnutie ministrov zahraničných vecí krajín Regionálneho partnerstva. Dohodli sa na vytvorení **kultúrnej platformy** stredoeurópskeho geografického priestoru a iniciovali, aby sa medzi sebou začali schádzať aj ministri odborných rezortov krajín Regionálneho partnerstva. Konferencia vo Viedni ako hlavný cieľ Regionálneho partnerstva určila vzájomnú spoluprácu pri vytváraní regionálnej kultúrnej pospolitosti, spoluprácu vo vzdelávaní, vo vytváraní podmienok na spoluprácu v odborných oblastiach, pravidelné stretávanie sa predstaviteľov krajín Regionálneho partnerstva pred zasadaniami Európskej rady, aby sa zosúladiť spoločný postup, pričom vychádzala z úloh menších štátov v Európskej únii /okrem Poľska/, pričom konferencia zdôraznila, že spoločný postup menších štátov je dôležitý najmä z lobbistickej funkcie. Poznamenala, že nezačlenenie

Rakúska a Slovinska do spoločenstva štátov Visegrádskej štvorky nie je správne, pretože oba štáty sú geografickou súčasťou stredoeurópskeho priestoru.

Projekt Regionálneho partnerstva od svojho vzniku má ambície predstavovať stabilný model spolupráce stredoeurópskych krajín, ktoré sa identifikovali v tomto geografickom priestore. Na podporu myšlienky regionálnej spolupráce a partnerstva bolo v októbri 2001 vydané zvláštne číslo časopisu „Stredná Európa“. Jeho vydaním a myšlienkovým obsahom sa deklarovala vôľa malých štátov stredoeurópskeho priestoru partnersky spoločne postupovať v politických rozhodnutiach v Európskej únii. Zdôrazňovala sa tým myšlienka spolupráce stredoeurópskych štátov v rámci Európskej únie. Zaznievali dokonca aj myšlienky, že regionálna spolupráca a partnerstvo je pre štáty strednej Európy nevyhnutné.

Cieľom vzniku Regionálneho partnerstva nemal byť vstup Rakúska a Slovinska vo zskupenia krajín Visegrádskej štvorky. Malo podporovať riešenie bilaterálnych problémov, spojených so vzájomnými ekonomickými vzťahmi, podporovať konkrétnu spoluprácu tak, kde je to potrebné a kde to má zmysel. Prijal sa spoločný názor, že problémy je možné úspešne riešiť len permanentným a konkrétnym dialógom. Hlavným problémom vzťahov krajín, ktoré vytvorili Regionálne partnerstvo bolo, že nevznikli konkrétne projekty regionálnej spolupráce a nebol utvorený ani mechanizmus na ich riešenie. Pritom na stretnutiach rezortných ministrov a neskôr i predsedov vlád boli deklarované niektoré oblasti, v ktorých by vzájomná regionálna spolupráca mohla sa úspešne rozvíjať. Jednou z týchto oblastí bola i oblasť **kultúry**. Prijalo sa rozhodnutie, aby krajiny Regionálneho partnerstva aspoň raz ročne usporiadali kultúrne akcie, ktorými by sa prezentovali v Bruseli, Štrasburgu a v krajinách Európskej únie. Pravidelné stretnutia ministrov kultúry krajín regionálneho partnerstva malo viesť k zblížovaniu a lepšiemu vzájomnému poznávaniu kultúry krajín strednej Európy. V oblasti **školy a vedy** malo dôjsť k vzájomnej výmene študentov a vedeckých pracovníkov, mala sa rozvíjať spolupráca v umení. Otázkami regionálnej spolupráce a spoločného postupu pri prijímaní rozhodnutí v Bruseli sa zaoberali aj ministri iných rezortov krajín Regionálneho partnerstva, ktorí sa zišli na základe iniciatívy ministrov zahraničných vecí. Je treba spomenúť stretnutie ministrov vnútra krajín Regionálneho partnerstva, ktoré sa ako konferenčné fórum zišlo v Salzburgu v dňoch 26 - 28 júla 2001. V prijatom dokumente, ktorý má názov **Salzburgská** deklarácia, sa zúčastnené strany zaviazali vzájomne spolupracovať v boji proti cezhraničnej kriminalite a pri ochrane vonkajších hraníc, proti obchodu s ľuďmi, proti prevádzkačstvu a pod. Následne sa v auguste 2001 opäť v Salzburgu zišli ministri **hospodárstva** a dohodli sa na kooperácii v otázke trhu práce a spoločnom postupe pri riešení problémov v sprostredkovaní trhu práce v jednotlivých krajinách Regionálneho partnerstva. Významné možnosti sú i v oblasti spolupráce pri aplikácii informačných systémov verejnej správy a vzájomného prepojenia týchto systémov v rámci regionálnej spolupráce. / Pozri bližšie Grell, Michal a kol.: Informačné systémy verejnej správy, Bratislava, Ekonóm, 2004 /

Konferencia ministrov **dopravy**, ktorá sa zišla vo Viedni dňa 2. septembra 2001, sa zaoberala problémami dopravnej siete a dopravnej infraštruktúry v strednej Európe, jej adaptáciu na dopravnú sieť krajín Európskej únie, zlepšenia dopravného spojenia Rakúska s kandidátskymi krajinami na členstvo v Európskej únii a budúcimi členmi.

Stretnutie ministrov zahraničných vecí, ktoré sa uskutočnilo dňa 29. novembra 2001 v Bratislave, vyhodnotilo doterajšiu spoluprácu Regionálneho partnerstva. Na ďalšej schôdze v slovinskom v Portoroži 14. októbra 2002 sa konštatovalo, že úspešne bola prekonaná začiatková fáza vzájomnej spolupráce. Poukázalo sa na podnetnosť vzájomnej spolupráce a potrebu orientovať ju aj do rozvojových programov. Prijalo sa rozhodnutie vytvoriť na ministerstve zahraničných vecí v každej z krajín Regionálneho partnerstva koordinátorov, s cieľom zosúladiť po vstupe kandidátskych krajín do Európskej únie svoj vzájomný postup

vo vzťahu k väčším krajinám v rámci rozhodovacieho procesu v Únii. Bol prijatý názor, že regionálne partnerstvo a regionálna spolupráca sú dôležitým prostriedkom na formulovanie spoločných záujmov krajín stredoeurópskeho regiónu. Pracovné skupiny, vytvorené ministrami zahraničných vecí, postupne definovali svoje záujmy a vybrali vhodné projekty na vzájomnú spoluprácu. Tým sa zintenzívnili práce na konkrétnych projektoch, na úrovni predsedov vlád sa pristúpilo ku koordinácii a zastupovaniu spoločných záujmov a vymedzila sa spolupráca i v rámci krajín Visegrádskej štvorky, do súčinnosti ktorej sa postupne zapájalo Rakúsko i Slovinsko bez toho, aby sa stali jej členmi. Krajiny tejto štvorky, ktoré sú zároveň i členmi Regionálneho partnerstva spolu s Rakúskom a Slovinskom majú po svojom vstupe do Európskej únie spoločné ciele, založené na vzájomnej regionálnej spolupráci.

V politickej rovine význam vytvorenia Regionálneho partnerstva je treba vidieť i v tom, že do určitej miery napomáha eliminácii tlaku niektorých rakúskych politických síl na zrušenie Benešových dekrétov a tiež i revizionistických snáh niektorých nacionalistických politických síl v Maďarsku.

Použitá literatúra:

- Bilčík, Vladimír – Bruncko, Martin: Európska únia dnes, Bratislava 2003
- Duleba, Alexander: Ukraine, Central Europe and Slovakia's Foreign Policy, in: Slovak Foreign Policy Affairs, SFPA Bratislava, 2000, s. 74 – 91
- Figel', Ján – Adamišín, Miroslav: Slovensko na ceste do Európskej únie, SFPA, Centrum pre európsku politiku, Bratislava 2003
- Grell, Michal a kol.: Informačné systémy verejnej správy, Bratislava, Ekonóm, 2004
- Leška, Vladimír : Minulost, přítomnost a budoucnost visegrádské spolupráce, Mezinárodní politika, č. 4/2003, s. 10 - 12
- Oravec, Martin: Strategické partnerství alebo Visegrádská skupina, Mezinárodní politika, 6/2001, s. 24 – 25
- Rovná, Lenka: Regionální politika Evropské únie, Mezinárodní politika, 4/2003, s. 4 – 5
- Schusterschitz Gregor: Regionální partnerství: živé fórum spolupráce v střední Evropě, Mezinárodní politika, 2/2003, s. 21 - 23